

DR. KULCSÁR KRISZTINA
főlevéltáros (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára)

KI VOLT ALBERT HERCEG? A HELYTARTÓ ÉLETE ÉS KÖZÉLETI SZEREPE¹

Gyermek- és ifjúkor Drezdában (1738–1759)

Albert Kázmér herceg, Albertfalva névadója 1738. július 11-én született a Drezda melletti Moritzburg vadászkastélyában, a Wettin-házból származó II. Frigyes Ágost szász választófejedelem és Mária Jozefa Habsburg főhercegnő gyermekeként. Világra jötté nem volt könnyű, és mivel az újszülött csecsemő és gyenge egészségi állapotú volt, félve elhunytától titokban azonnal meg is keresztelték Albert Kázmér Ignác Pius Xavér Ferenc névre. A családi legendárium szerint a csecsemőnek erősítőként „magyar óbort” csepegtettek a szájába, aki hamarosan erőre is kapott ettől. Ekkor még senki sem gondolt arra, milyen nagy szerepet fog játszani az életében a „magyar óbort” hazája, a Magyar Királyság.

A herceget népes család vette körül: apjának (1733-tól szász választófejedelem és egyben választott lengyel király) és anyjának 15 gyermeke született. Azonban nem mindegyikük élte meg a felnőttkort: az utódok közül egy leány halva született, egy még csecsemőként (Frigyes Ágost), kettő kisgyerekként (József Ágost és Mária Magdaléna) elhunyt. A fiúk közül öten, a lányok közül hatan maradtak életben. A herceg visszaemlékezései szerint boldog éveket töltöttek a szerető szülők körében, a drezdai udvari feljegyzések ünnepségekről, kisebb kirándulásokról számolnak be. A szülők nagy hangsúlyt fektettek gyermekeik vallásos oktatására, imákat, szentekről szóló legendákat és vallásos elmélkedéseket olvastattak velük. Albert mindezek mellett földrajzi és történelmi tanulmányokat is folytatott, de a korban szokásos módszer szerint e tárgyakat általában mindent magyarázat nélkül tanították; a herceg feladata annyi volt, hogy kívülről megtanulja a tényeket. Ezeken kívül matematikára, haditaktikára és hadtörténetre is oktatták – valamennyi fontos és hasznos tantárgy

¹ A 2019. március 23-án Albertfalván tartott előadás írott változata.

1. kép. *Pietro Antonio Rotari:
II. Frigyes Ágost szász
választófejedelem, 1755*

2. kép. *Pietro Antonio Rotari:
Mária Jozefa Habsburg főhercegnő,
szász választófejedelemné, 1755*

volt akkoriban a fiúgyermekek számára. A herceg Emlékirataiból azt is tudjuk, hogy külön rajz- és szépírástanára volt, és a francia és az olasz nyelv mellett lengyelül is tanult. Albert herceg nem részesült államelméleti, államigazgatási vagy jogi képzésben sem, mivel csak a sokadik volt az öröklési rangsorban.

Leánytestvérei nem kerülhettek szóba örökösként – a szülők igyekeztek őket a lehető legjobban kiházasítani vagy megélhetésüket más módon biztosítani. Mária Amália (1724–1760), a legidősebb lánytestvér 1738-ban III. Károly spanyol király hitvese lett, Mária Anna Zsófia (1728–1797) pedig III. Miksa bajor választófejedelemhez ment feleségül 1747-ben. A francia királyi udvarba került a harmadik leánygyermek, Mária Jozefa (1731–1767), aki Lajos Ferdinánd francia királyi herceg és trónörökös második felesége volt annak 1765-ben bekövetkezett haláláig. Az őket követő lánytestvérek közül kettőnek a megélhetését különböző egyházi címek és jövedelmek biztosították: Mária Krisztina (1735–1782) a franciaországi Remiremont, míg a legifjabb lány, Mária Kunigunda (1740–1826) Thorn és Essen főapátnője lett, bár fivére, Kelemen koblenzi udvarában élt. Mária Erzsébet (1736–1818) nem ment férjhez, életét a drezdai udvarban töltötte.

3. kép. Bernardo Bellotto: *Drezda az Elba jobb partjáról, 1750*

A fiúgyermek sorsa hasonlóan alakult: a korábban születettek örökölhették a gazdag birtokokat, a többedszülötteknek önálló cím vagy birtok nem jutott. Legidősebb fivérük, Frigyes Krisztián (1722–1763) volt a választófejedelmi cím örököse. A második, Xavér (1730–1806), a Lausitz hercege címet nyerte el (ő később katona lett, illetőleg Szászország adminisztrátora volt 1763 és 1768 között). Károly herceg (1733–1796) Kurland választott hercege volt 1763-ig, amikor orosz nyomásra lemondatták, és ezek után visszavonultan élt Drezdában, más birtok vagy cím nélkül. Albert herceg az életben maradt fiúgyermek sorában csupán a negyedik volt, így nem volt sok reménye a fényűző életre, sőt a rangjához méltó életszínvonal is kérdéses volt. Ez annak is a következménye, hogy apjának, a szász választófejedelemnek nem volt elegendő jövedelemmel rendelkező további olyan birtoka, amelyeket fiai között szétoszthatott volna. Az osztrák örökösödési háború (1740–1748) következtében a korábban gazdag Szászország rossz anyagi helyzetbe került, így a többedszülöttek éves járandósága is csökkent: a nőtlen Albertre szegényes jövedelem, évi 20 000 tallér várt volna, és apanázsa mindössze 50 000 tallér lett volna, amennyiben házasságot köt. A sokgyermekes főrangú családokban a fiúgyermek így vagy az egyházi, vagy a katonai pályát választhatták, ha rangjukhoz méltó megélhetést szeretettek volna. Albert és a legifjabb herceg, Kelemen (1739–1812) előtt is ez a szokásos választási lehetőség állt.